

# **EXAMENSARBETE**

***Hösten 2006***

*Läroarutbildningen*

## **Bokstavslnärning**

En jämförande studie mellan Montessoriskolor,  
Waldorfskolor och kommunala skolor

**Författare**

Camilla Larsson

lr Valgeirsdottir

**Handledare**

Anders Nilsson

# Bokstavsinläring

## En jämförande studie mellan Montessoriskolor, Waldorfskolor och kommunala skolor

### **Abstract**

Uppsatsens syfte är att göra en jämförande undersökning om vilka likheter och skillnader det finns i bokstavsinläringen mellan kommunala skolor, Montessoriskolor och Waldorfskolor. Vi använder oss av en kvalitativ undersökningsmetod, intervjuer, för att ta reda på hur verksamma pedagoger arbetar med bokstavsinläringen på de olika skolorna. Vår studie visar att skolorna arbetar på olika sätt när det gäller bokstavsinläringen. Waldorfpedagogerna och Montessoripedagogerna har en tydlig pedagogik som de följer medan de pedagoger som arbetar på kommunal skola har olika sätt att bedriva sin undervisning. Skillnaderna är framför allt materialet som används och tiden som läggs på bokstavsinläringen. Waldorfskolan använder sig av naturmaterial och sagor medan Montessori har ett speciellt Montessorimaterial. Den kommunala skolan har mest färdigtryckt material som de följer. Waldorfskolorna och Montessoriskolorna lägger ner mer tid på bokstavsinläringen än den kommunala skolan.

**Ämnesord:** Bokstavsinläring, Waldorfskola, Montessoriskola, kommunal skola

# Innehållsförteckning

<b>1 Inledning</b> .....	<b>5</b>
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Syfte .....	7
1.3 Pedagogisk relevans.....	7
1.4 Disposition .....	7
<b>2 Forskningsbakgrund</b> .....	<b>8</b>
2.1 Lärandeteorier .....	8
2.1.1 Behaviorism .....	8
2.1.2 Kognitivism .....	9
2.1.3 Sociokulturellt perspektiv.....	9
2.2 Hur lärandeteorier har påverkat skolformerna.....	10
2.2.1 Den Kommunala skolan.....	10
2.2.2 Montessoriskolan.....	10
2.2.3 Waldorfskolan .....	12
<b>3 Forskningsmetoder inom läs- och skrivinläring</b> .....	<b>13</b>
3.1 Syntetiska metoder.....	13
3.2 Analytiska metoder .....	14
3.3 Waldorfpedagogiken om bokstavsinläringen .....	15
3.4 Montessoripedagogiken om bokstavsinläringen .....	15
<b>4 Vad styrdokumentet säger om läsning och skrivning i skolan</b> .	<b>17</b>
4.1 Lpo 94 .....	17
4.2 En väg till frihet - målbeskrivning för Waldorfförskolor och Waldorfskolans läroplan .....	18
<b>5 Problemprecisering</b> .....	<b>19</b>
<b>6 Metod</b> .....	<b>20</b>
6.1 Val av metod .....	20
6.2 Urval .....	20
6.3 Tillvägagångssätt och genomförande .....	21

6.4 Forskningsetiska principer .....	22
<b>7 Resultat och analys .....</b>	<b>23</b>
7.1 När börjar bokstavsinläringen i skolan? .....	23
7.1.1 De kommunala pedagogerna.....	23
7.1.2 Montessoripedagogerna.....	23
7.1.3 Waldorfpedagogerna .....	23
7.1.4 Analys .....	23
7.2 Hur arbetar pedagogerna med bokstavsinläringen?.....	24
7.2.1 De kommunala pedagogerna.....	24
7.2.2 Montessoripedagogerna.....	25
7.2.3 Waldorfskolorna.....	26
7.2.4 Analys .....	28
7.3 Vilka faktorer påverkar valet av deras arbetssätt?.....	29
7.3.1 De kommunala pedagogerna.....	29
7.3.2 Montessoripedagogerna.....	30
7.3.3 Waldorfpedagogerna .....	30
7.3.4 Analys .....	30
<b>8 Diskussion.....</b>	<b>31</b>
<b>9 Slutsats.....</b>	<b>35</b>
<b>10 Sammanfattning .....</b>	<b>36</b>
<b>Litteraturförteckning .....</b>	<b>38</b>
<b>Bilaga 1 .....</b>	<b>41</b>
<b>Bilaga 2 .....</b>	<b>42</b>

# 1 Inledning

”Vad sker när vi läser? Ögat följer svarta bokstavstecken på det vita pappret från vänster till höger, åter och åter. Och varelser, natur eller tankar, som en annan tänkt, nyss eller för tusen år sen, stiger fram i vår inbillning. Det är ett underverk, större än att ett sädeskorn ur faraonernas gravar förmått att gro. Och det sker var stund.” (Lagercrantz, 1994, s7)

Enligt Ejeman och Molly (1997) finns det två sätt att knäcka läskoden. Det ena sättet är att barnet iakttar ord i sin omgivning, t.ex. Polis och Post. Med hjälp av detta upptäcker de att P som i Polis finns också i ordet Post. De kommer på att det går att bilda ord av olika tecken. Det andra sättet är att barnet blir intresserad av de enskilda bokstavstecknen och tycker att det är intressant hur bokstaven låter. Barnet kommer snart fram till att ljuden hos de olika bokstäverna bildar ord.

Av erfarenhet från verksamhetsförlagd utbildning, vikariat och från litteratur vi läst på lärarutbildningen har vi blivit medvetna om att det finns många olika sätt att arbeta med bokstavsinläring. Vi blev därför intresserade av att undersöka hur skolor stimulerar barnen inom det här området. Längsjö & Nilsson (2005) menar att den första läs- och skrivinläringen är ett avgörande steg i människans liv. I grundskolans kursplan och betygskriterier (2002) står det att språket, i såväl tal som skrift, är av grundläggande betydelse för lärandet. Med hjälp av språket är det möjligt att erövra nya begrepp och lära sig se sammanhang, tänka logiskt, granska kritiskt och värdera. Barnens förmåga att reflektera och att förstå omvärlden växer. Språkförmågan har stor betydelse för allt arbete i skolan och för barnens fortsatta liv och verksamhet.

I Sverige finns det ett antal olika skolformer. De största och mest spridda är; den kommunala skolan som i sin nuvarande form har sina rötter från mitten av 1900-talet, Montessoriskolan som härstammar från tankar av Maria Montessori (1870-1952), arbetets pedagogik med Célestin Freinet (1896-1966) som upphovsman och Waldorfskolan som har sin utgångspunkt i Rudolf Steiners tankar. Alla dessa alternativa pedagogiker växte fram i början 1900-talet<sup>1</sup> (Svedberg, Zaar, 2003)

Vi vill jämföra den kommunala skolan med alternativa skolor och valde Montessoriskolan och Waldorfskolan eftersom de är skolformer som försöker profilera sig i förhållande till den

kommunala skolan och är väl representerade i Sverige. Vi kommer därför i detta arbete att intressera oss för bokstavsinnlärningen i de här tre olika skolformerna. Genom intervjuer med pedagogerna kommer vi att ta reda på vilka likheter och skillnader det finns mellan skolornas sätt att arbeta med bokstavsinnlärningen. Vi kommer att lägga fokus på lärare som undervisar i skolans lägre åldrar eftersom det är där barnen börjar sin läs- och skrivutveckling i skolan.

## **1.1 Bakgrund**

Längsjö & Nilsson (2005) anser att det idag ställs högre krav på läs- och skrivförmågan än tidigare, både i samhälle och i arbetsliv. De flesta möter skriftspråket dagligen i sina arbeten. I det samhälle vi lever i kan ingen, varken barn eller vuxen, undgå att möta skrift, och redan innan barnen börjar skolan har de ofta påbörjat sin skriftspråksutveckling. Pramling (1996) påpekar att barn har behov av att förstå sig själva och sin omvärld. Längsjö & Nilsson (2005) hävdar att skriftspråksutvecklingen är en strävan som startar tidigt i livet. Överallt får föräldrar höra att de bör läsa mycket för sina barn, och bläddra i bok kan de flesta 1-2 åringar. De kan t.o.m. förstå att boken har något att förmedla, och det brukar inte dröja länge förrän de förstår att budskapet har något med de svarta krumelurerna att göra. Vare sig barn börjat sin skriftspråksutveckling eller ej vid skolstart ska alla barn, med hjälp av skolan, nå en funktionell läs- och skrivinlärning.

Längsjö & Nilsson (2005) menar att de barn som börjar erövra skriftspråket innan de börjar skolan, oftast skriver innan de läser. Barn som ännu alltså inte kan läsa kan ta sig in i skriftspråket, använda det och skriva i olika syften. Barnen förstår att det förutom talet även finns ett annat sätt att föra fram budskap, genom skriften. Det som inspirerar är kommunikation och meningsfullhet. De flesta barn som lär sig läsa och skriva innan de börjar skolan har befunnit sig i en läsande och skrivande miljö. De har haft vuxna som tagit deras skrivande på allvar och uppmuntrat dem men även haft ett driv och ett intresse för att skriva och läsa.

## **1.2 Syfte**

Syftet med uppsatsen är att urskilja vilka likheter och skillnader det finns i bokstavsinnlärningen mellan kommunala skolor, Montessoriskolor och Waldorfskolor. Vi kommer att undersöka när bokstavsinnlärningen startar, hur bokstavsundervisningen ser ut och varför pedagogerna arbetar med just de metoderna. Vi kommer också att undersöka hur de olika skolformernas lärandeteorier påverkar pedagogernas val i det praktiska arbetet med bokstavsinnlärning.

## **1.3 Pedagogisk relevans**

Det finns många undervisningssätt inom läs- och skrivinnlärningen och vi undersöker skillnader och likheter mellan tre olika skolformer för att förhoppningsvis sporra pedagoger och blivande pedagoger att ta del av varandras metoder och arbetssätt. Undersökningen ger även en möjlighet att se om de olika skolformerna följer sin eventuella lärandeteori. Pedagoger kan med hjälp av olika arbetssätt hitta en lösning som är individanpassad och som innehåller delar av dessa olika arbetssätt. Resultatet av vår undersökning ska kunna ge möjlighet för läsaren att få en inblick hur de olika skolformerna fungerar och om det finns några likheter samt skillnader.

## **1.4 Disposition**

I forskningsbakgrunden tar vi upp de stora lärandeteorier som speglar de skolor vi valt att undersöka. Vidare presenterar vi de läs- och skrivinnlärningsmetoder som främst används i Sverige. I den empiriska delen går vi igenom vår undersökning och resultatet presenteras. I diskussionen kommer vi att koppla teorin till våra undersökningar.

## **2 Forskningsbakgrund**

I den här delen av arbetet kommer det att redogöras för de teoretiska utgångspunkter som vi anser ligga till grund för arbetet.

### **2.1 Lärandeteorier**

I vår undersökning har vi valt att utgå ifrån de stora lärandeteorier som speglar de skolor som vi har valt att fördjupa oss i.

#### **2.1.1 Behaviorism**

Enligt den mest kände representanten för behaviorismen, B.F Skinner och andra behaviorister, är varje individ en passiv mottagare av intryck utifrån. Behaviorister menar att inlärning kan definieras som en förändring i beteendet vilket kan ses som ett tecken på att man tagit till sig ny kunskap. Den aktivitet som pågår i människors huvud kan vi aldrig se, därför kan det betraktas som en svart låda. Man bortser därför från att försöka förstå vad som händer inne i människors huvud och koncentrerar sig i stället på deras beteenden. Läsundervisningen följer en viss ordning inom behaviorismen, den börjar med delarna, innan man går över till helheten. Därför börjar läsinlärningen med bokstäverna och fortsätter med stavelser, ord och meningar. Vid läsinlärning lägger behavioristen större vikt vid lästekniken än läsförståelsen. Eleven ska kunna ljuda samman ord i en text utan att förstå innehållet. För att komma vidare till nästa steg i inlärningskedjan måste varje steg vara väl inlärt, helst automatiserat. Behaviorister menar att läsförståelsen kommer av sig själv när eleven har lärt sig lästekniken. Det handlar främst om att få barnen att åstadkomma en tekniskt korrekt läsning. Pedagogens roll är att styra inlärningen genom att i rätt ordning och lagom mycket lära ut de färdigheter som skall läras in. Behaviorister anser att för att förhindra felinlärning, som i sin tur kan följa eleven resten av livet, bör all rättning ske omedelbart (Åkerblom, 1993). Behaviorismen lyckades påverka lärandet med sin syn på inlärning i 50 år och varade fram till slutet av 1950-talet (Säljö, 2000). Detta synsätt ligger till grund för de syntetiska läs- och skrivinlärningsmetoderna (Åkerblom, 1993).



### **2.1.2 Kognitivism**

Åkerblom (1993) skriver att det kognitiva genombrottet kom när språkforskaren Noam Chomsky från USA presenterade en ny syn på språkinläringen. Han ansåg att språk hade två tänkta nivåer. Den ena nivån handlar om texten eller ljudvågorna vi talar och den andra nivån om vad texten eller talet betyder. I sin teori aktualiserade Chomsky språkets betydelsesida. Detta ledde till att språkforskningen och den pedagogiska forskningen började intressera sig för språkets och betydelsens form vilket i sin tur ledde till ett ökat intresse för studier av kunskapsprocesser.

Jean Piaget var en företrädare för en kognitivistisk tradition. I många klassrum idag, inte bara i Europa, utan även på andra håll i världen är chansen stor att miljön är inspirerad av piagetanska föreställningar om hur undervisning skall gå till. Många läroplaner som formulerades under 60-, 70-, 80- och 90-talen i många länder är även influerade av Piagets idéer om kognitiv utveckling. Det som här presenterades var att barn skulle vara aktiva, upptäcka saker på egen hand, arbeta laborativt, styras av sin egen nyfikenhet. Barnen skulle förstå vad de höll på med och inte bara läsa sig saker utantill (Säljö, 2000). Detta synsätt ligger till grund för de analytiska helordsmetoderna (Åkerblom, 1993).

### **2.1.3 Sociokulturellt perspektiv**

Ser man lärandet ur ett sociokulturellt perspektiv har omvärlden och den värld man lever i en stor betydelse. Det sociokulturella perspektivet har en tydlig utgångspunkt i den ryske psykologen Lev S. Vygotskijs idéer. Han formulerade sina idéer om mänsklig utveckling under 1920- och 1930-talen i forna Sovjetunionen (Säljö, 2000). Han ansåg att man lär genom handling, att tänka och reflektera och genom samspel med andra. Det sociala samspelet är alltså en viktig faktor i elevens lärande. Enligt Vygotskij var helheten och läsförståelsen det viktigaste i skriftspråket. Han menade att ett ord utan mening inte var ett ord utan ett ljud. Tänkandet går från mening till ord, från helhet till del (Stensmo, 1994).

## 2.2 Hur lärandeteorierna har påverkat skolformerna

Montessoriskolorna kännetecknas av Montessoripedagogiken och Waldorfskolorna kännetecknas av Rudolf Steiner-pedagogiken. Behaviorismen, kognitivismen och det sociokulturella perspektivet har präglat alla skolformerna men olika mycket. (Åkerblom, 1993, Johansson, 2003).

### 2.2.1 Den Kommunala skolan

Dagens kommunala skola har formats till vad den är genom en mängd olika pedagogers syn på barns utveckling och inläring. Dagens grundskola är ett resultat av sammanslagningen av folkskolan och realskolan som skedde under 1950-60-talet. Folkskolan var dåtidens arbetarskola och realskolan var överklassens skola. Kursplanen som finns idag är omarbetad många gånger. Några av de pedagoger som har haft inflytande på svenska kursplaners utformning är Vygotskij och Piaget. Vygotskij ansåg att man lär genom samspel med andra och kan utvecklas gentemot den miljö man befinner sig i. Även Piaget (1896-1980) har påverkat den kommunala skolan. Piaget delar in barnets utveckling i olika perioder och ser begreppsbyggnaden som en stor del i barnens intellektuella utveckling (Johansson, 2003).

### 2.2.2 Montessoriskolan

Italiens första kvinnliga läkare, Maria Montessori (1870-1952), är kvinnan bakom Montessoripedagogiken. Montessori kom tidigt i kontakt med utvecklingsstörda barn, och hon blev snart övertygad att barnens problem inte behövde vara medicinska utan kunde vara pedagogiska. Hon ansåg att intellektuell stimulans kunde förbättra deras tillstånd. Efter goda resultat med sina pedagogiska metoder på de förståndshandikappade barnen fortsatte hon med samma pedagogik på helt friska barn. Montessori var emot den människosyn som var rådande under sekelskiftet grundad på René Descartes teorier, där människan var uppdelad i kropp och själ. Montessoris pedagogik grundar sig på en filosofi om kroppen som ständigt samspelar med själen och tillsammans med allting på jorden. Hon anser att alla individer har en betydelse (Montessoriförbundet, 1995). Montessoripedagogiken bygger på en vision om ett bättre samhälle, där allt har sin mening. Montessori vill att skolan skulle vara en del av det verkliga livet och att fostran hade en stor betydelse. Barnets sociala, emotionella och fysiska utveckling ska ses lika viktig som den intellektuella utvecklingen. Verksamhetens ledord är observation, frihet och väl förberedd miljö (Johansson, 2006). Montessori observerade barns

utveckling och såg att alla barn hade nyfikenhet, upptäckarglädje och viljan att lära sig gemensamt. Hon fann under sina observationer att alla barns intresseförändringar följer ett givet mönster som varierar med ålder och mognad. Montessori upptäckte även att barnen är olika mottagliga för kunskap under sina olika mognadsstadier och hon insåg vikten av att ta till vara på dessa speciella intresseperioder som hon kallar de ”känsliga” perioderna. Montessori upptäckte vikten av att ta till vara på barnens egna intressen och initiativ och att inläringen underlättas om pedagogen anpassar undervisningen efter barnens utvecklingsstadier. Montessori menar att barn har en stor förmåga att koncentrera sig på en uppgift och upprepar gärna övningen om och om igen tills de behärskar den.

Montessori utvecklade ett arbetsmaterial som skulle passa de olika mognadsstadierna och intresseinriktningarna. Det är viktigt att det finns material för praktiska, intellektuella och sinnestränande övningar i ett Montessorirum. Till varje ämne i skolan finns ett material som ska vara nyckel till världen och inspirera barnen att göra vidare upptäckter i verkligheten, men Montessori poängterar att materialet aldrig får bli viktigare än barnet. Montessorimaterialet delas in i fem kategorier: praktiskt material, sensoriskt material, språkmaterial, matematikmaterial och kulturmaterial. En koppling kan här göras med Piagets idéer om kognitiv utveckling där barn skulle vara aktiva, upptäcka saker på egen hand, arbeta laborativt, styras av sin egen nyfikenhet.

Montessoris idé om inläring handlar om att gå från det konkreta till det abstrakta och att ingen kan lära någon annan något. Därför är det viktigt att pedagogen har som huvuduppgift att observera och uppmärksamma barnens behov och visa hur barnet kan söka kunskap. Pedagogen ska inte i första hand förmedla kunskap utan väcka intresse, diskussion och nya frågeställningar. Barn ska få hjälp att kunna lära sig, men själva inläringen kan var och en klara på egen hand. Barn ska självständigt arbeta med sina uppgifter eftersom all onödig hjälp ses som ett hinder i barnets utveckling. ”Hjälp mig att göra det själv” är en viktig tes i Montessoripedagogiken (Montessoriförbundet, 1995). Montessori vill att barnen ska vara åldersintegrerade i skolan eftersom hon anser att de homogena åldersgrupperna bryter livets normalt sociala band (Johansson, 2006). Precis som det sociokulturella perspektivet anser Montessoripedagogiken att det sociala samspelet är en viktig faktor i elevens lärande. En koppling till behaviorismen kan göras genom att läsundervisningen inom Montessoripedagogiken följer en viss ordning. Den börjar med delarna, innan man går över till helheten.

I förskolan får barn fritt experimentera med olika material och pröva sig fram inom olika områden. Pedagogerna lägger sig inte i och hjälper för ofta, utan låter barnen skapa fritt för att få utlopp för sin fantasi. Pedagogerna ska uppmuntra eleven till att ta vara på barnets inneboende resurser. Redan i förskolan väljer barnet själv sin sysselsättning och kan sitta med uppgiften så länge det önskar. Detta arbetssätt fortsätter sedan upp till grundskolan (Montessoriförbundet, 1995)

### **2.2.3 Waldorfskolan**

Mannen som grundade Waldorfpedagogiken var österrikaren Rudolf Steiner (1861-1925). År 1919 grundades den första Waldorfskolan, en skola som var knuten till en cigarettfabrik, Waldorf-Astoria i Stuttgart, varav namnet Waldorf. Skolan var till för barnen till arbetarna och tjänstemännen som arbetade på fabriken. På grund av sin internationella inriktning stängdes den tyska Waldorfskolan år 1938 av Hitlerregimen men skolan återuppstod genast efter andra världskriget och har sedan dess expanderat oavbrutet (Carlgren, 1978).

Steiner grundade inte bara Waldorfskolan, han grundade också den antroposofiska rörelsen. Han presenterade sina antroposofiska tankegångar i en mängd skrifter och föredrag från 1902 till sin död 1925. Den tanken motsatte sig den dåtida vetenskapens syn på att kroppen enbart var fysisk. Steiner hade en helhetssyn på människan, där kroppen och själen bildar en enhet som utvecklas i samverkan med naturen (Svedberg & Zaar, 2003).

Waldorfpedagogiken vill utveckla människans tanke, känsla och vilja. Det är viktigt att innehållet i undervisningen anknyter till barnets utveckling och hjälper barnet framåt. Under de första åren i skolan får barnet utveckla färdigheter som har med fantasin, kroppsrörelsen och sinnesupplevelsorna att göra. Undervisningen är framför allt muntlig så att lärarna kan ta hänsyn till vad klassen och vissa elever behöver. Här kan man se en koppling till behaviorismen som anser att pedagogens roll är att styra inläringen. Schemat i en Waldorfskola tar tillvara på människans egen dagsrytm, och därför läggs allt det viktigaste under morgontimmarna.

Vid vårterminens slut ges skriftliga beskrivningar av eleven i stället för betyg, dessa brev kallas läsårsbrev och vänder sig till föräldrarna i de lägre klasserna och direkt till barnen i årskurs fem eller sex (Carlgren, 1978).

Waldorfpedagogiken i de lägre åldrarna baseras på barnets naturliga sätt att lära sig genom härmning och ägnas åt traditionella hushållsverksamheter, som matlagning, diskning och städning omväxlande med berättelser, rörelselekar och fri lek. Naturmaterial används för att uppmuntra barnets fantasi. Av samma anledning rekommenderas det att hålla barnen borta från olika former av tekniska media.

### **3 Forskningsmetoder inom läs- och skrivinläring**

Enligt Åkerblom (1993) finns det två uppfattningar om hur vi lär oss att läsa. Uppfattningarna grundar sig i två olika teorier, den behavioristiska och den kognitiva. De här två teorierna har påverkat utformningen av de läsmetoderna vi har idag. I Sverige har vi två huvudsakliga metoder för läs- och skrivinläring. Den syntetiska ljudmetoden som har sin grund från den behavioristiska teorin och den analytiska metoden som baseras på den kognitiva teorin.

#### **3.1 Syntetiska metoder**

Den ursprungliga metoden som följer den behavioristiska synen kallas för syntetisk ljudningsmetod. Eleven utgår från delarna, bokstäverna, som eleven först får lära in. När eleven kan ett antal bokstäver så ”ljudar” eleven bokstäverna till ett ord (Åkerblom, 1993). För att kunna lära sig att avkoda och hitta rätt ord ska orden matchas, bokstav med ljud. Eleven går då från delarna, bokstäverna, till helheten, ord (Larsson, Naucélér och Rudberg, 1992).

Larsson m.fl. (1992) lyfter fram en syntetisk metod, Wittingmetoden. I Wittingmetoden arbetar pedagogen på ett systematiskt sätt. Varje konsonant i språket kombineras med varje vokal. Dessa stavelser används i diktamen och läsning. Inläringen blir då fri från yttre, språkliga och icke-språkliga, ledtrådar. Camper (2006) uppger även Bornholmsmodellen som utgår ifrån den syntetiska inlärningsprincipen. Enligt Bornholmsmodellen ska man redan i förskolan börja stimulera barnens språkliga medvetenhet genom olika språklekar. Detta ska ge barnet en förförståelse för läs- och skrivinläringen.

Björk och Liberg (1999) menar att när pedagogen skriver ner barnens ord och samtidigt ljudar ut orden kan barnet se och höra hur ögat och örats språk samarbetar på ett naturligt sätt.

### **3.2 Analytiska metoder**

De metoder som följer den kognitiva synen kallas för analytiska metoder. Läsundervisningen betonar läsförståelsen, jämfört med det behavioristiska synsättet och den syntetiska inlärningsmetoden som betonar lästekniken. Vid läsinläring är det viktigt att man använder texter som anknyter till elevens språk, kunskaper och erfarenheter. Det kognitiva synsättet bygger på en holistisk kunskapssyn där helheten betonas (Åkerblom, 1993).

Eleven får hjälp av språkliga och ickespråkliga ledtrådar för att identifiera orden. Eleven lär sig genom att utgå från helheten, meningar och ord, som sedan delas upp i mindre delar. I de analytiska metoderna utgår man från fraser, ord eller satser. Det som är viktigast är innehållet man läser. När man läser kommer man sedan till beståndsdelarna i språket – ljudet och bokstäverna. Man utgår från ordet som en helhet. Eleven börjar inte ljuda direkt utan skapar sig först en bild, en helhet, av ordet. Eleven tar reda på hur långt ordet är och vilka bokstäver som ingår. Enligt den analytiska metoden utgår man från för barnet kända ord, signalord eller bokstäver som eleven kan. Det är viktigt att eleven kan analysera och sammanbinda ljuden i de ord de läser (Ejeman & Molloy, 1997).

Björk och Liberg (1999) anser att pedagoger ska bygga på det som eleven redan kan och erfarenheterna de har med sig så det ska lära sig något nytt. Genom de gemensamma texterna tillägnar sig barnen kunskap på olika sätt och på sin egen nivå utgå från sina egna förutsättningar och behov. LTG – läsning på talets grund, är en metod som använder textmaterial utifrån barnens egna iakttagelser och erfarenheter och bygger läs- och skrivundervisningen utifrån bl. a. dessa texter (Leimar, 1974). Kiwimetoden är en metod som utvecklades på Nya Zeeland och kallas även för storbok och lillbok. Storboken är en stor bok med stor text som pedagogen läser tillsammans med barnen. Barnen använder sig sedan av lillboken, som är en mindre variant av storboken, vid enskild läsning (Camper, 2006).

### **3.3 Waldorfpedagogiken om bokstavsinnlärningen**

Carlgren (1974) skriver att i en Waldorfskola kommer skrivningen före läsningen och den kommer genom verser och bilder. Pedagogen börjar med att läsa en kort saga där han/hon starkt betonar den bokstav som ska läras in. Sagorna blir sedan till bilder och bilderna blir sedan till bokstäver. Alla bokstäverna lärs in på det här sättet. Eftersom Waldorfpedagogiken tar en bokstav i taget kan man säga att den följer den syntetiska metoden. Carlgren skriver att alla bokstäverna är genomgångna mot slutet av första klass. I andra klass börjar man att träna läsningen målmedvetet, genom att låta barnen läsa vad de själva har skrivit. Lindholm (1981) skriver att inom Waldorfpedagogiken menar man att vägen från ljud till bild och från bild till bokstav kan bli lång och äventyrlig. Och det är just tid det ska ta inom Waldorfskolan. När bokstäverna presenteras i första klass så är det meningen att det ska ta tid. Barnen ska lära sig att uppleva hur bokstäverna blir till och läsningen underlättas om barnen får lära känna bokstäverna som bilder. Carlgren (1974) skriver att Rudolf Steiner inte ville att barn skulle lära sig bokstäverna för tidigt, inte förrän barnen uppnått full skolmognad. Barnen skulle då få genomgå samma process som redan ägde rum i den gamla egyptiska, sumerisk-babyloniska och kinesiska kulturerna där övergången gick från bild till teckenskrift.

Materialet i Waldorfskolan är naturinspirerat för att låta eleven utveckla sin egen fantasi och kreativitet. Barnets egen fantasi ska komplettera materialet och utveckla leken. Enkla leksaker av naturmaterial används. Allt material som barnen jobbar med samlas i barnens egna arbetsböcker. Barnen har sin egen arbetsbok istället för lärobok. I denna utformar barnen sina egna texter och i de lägre årskurserna samlas diktamen där. Waldorfskolan strävar efter att främja barnens lekutveckling, därför finns det inte många färdiga leksaker att tillgå. Materialet består av t.ex. tygstycken, träklossar, klädnypor, stenar, snäckor osv. Det finns ständigt material att tillgå som bomull, garner, trä osv. för att barnen ska kunna tillverka saker som behövs till leken. Sång och musik har tillsammans med en konstnärlig undervisning stor betydelse i Waldorfskolan som dagligen vävs in i undervisningen (Waldorfskolefederationen & Riksföreningen Waldorfförskolornas samråd, 1998).

### **3.4 Montessoripedagogiken om bokstavsinnlärningen**

Inom Montessoripedagogiken förekommer skrivning tidigare än läsning. Montessori delar in undervisningen i tre stadier; direkt förberedelse för skrivning – analys av dessa faktorer,

bemästring av skrivinstrument – teckning och tillverkning av alfabetiska symboler. När det gäller bokstavsinläringen i Montessoripedagogiken har handens rörelse en stor betydelse. Barnen ska memorera alfabetet på två sätt, genom syn och känsel. Det är viktigt att uttala bokstavens ljud och omedelbart följa upp med ett ord så att barnet direkt kan förknippa bokstäverna med det talade språket (Johansson, 2006). Montessori menar att när barnet ska lära sig skriva, bör det ske med ljudmetoden (Jannesson, 2005). Barnen arbetar med en bokstav åt gången och därför kan man säga att Montessoripedagogiken följer den syntetiska metoden.

Heinstock (1999) skriver att det barn som ritat också kommer att skriva. Skrivning börjar läras ut så fort barnet visar intresse för det, men vissa barn lär sig skriva utan att någonsin ha fått en enda lektion eftersom de lär sig genom att lyssna på lektioner som riktas till andra.

Den känsliga perioden som barnet är mest mottagligt för att lära sig att skriva är när barnet är mellan tre och ett halvt och fyra och ett halvt år gammalt. Barnet är mest mottagligt att lära sig att läsa när barnet är mellan fyra och ett halvt och fem och ett halvt år gammalt. Montessori menar att man inte ska vänta med att förmedla denna kunskap till barnet börjar skolan eftersom det skulle hindra barnets bästa möjliga utveckling (Johansson, 2006).

Enligt Maria Montessori får materialet aldrig gå före barnet. ”Om materialet går före barnet, bränn materialet.” (Svedberg & Zaar, 2003, s157)

Svedberg & Zaar (2003) anser att Montessorimaterialet ofta överbetonas i förhållande till övriga element i pedagogiken. Att gå från det konkreta till det abstrakta är Montessoripedagogikens uppfattning om vad inläring innebär och då kan materialet vara till god hjälp. Det material som finns inom Montessoripedagogiken är konstruerat med tanke på självinläring och det är tänkt att barnet själv ska kunna kontrollera om att uppgiften är löst på ett korrekt sätt. Montessori menar att ingen kan lära någon annan något. Alla behöver hjälp för att kunna lära sig, men själva inläringen måste man klara på egen hand.

Johansson (2006) förklarar i sitt examensarbete hur de olika Montessorimaterialen fungerar. Det material som inleder barnets läs- och skrivinläring är de sk. ritramarna. När barnet gör den här övningen förbereder de handen för skrivning och leder barnet till att studera geometriska former och färgkombinationer som även förbereder barnet matematiskt. Vidare kan barnet arbeta med sandpappersbokstäverna där barnet får uppleva bokstäverna genom



känsl och syn. För att träna korrekt form på bokstäverna kan barnen även få forma bokstäverna i sand, manngryn eller på griffeltavlan. För att arbeta vidare med läs- och skrivinläringen finns det material som är uppdelat i färger, det rosa materialet, det blå materialet och det ljusgröna materialet som alla innehåller olika svårighetsgrader av läs- och skrivinlärningsövningar. Syftet med dessa övningar är att öka barnets läsförståelse och att ge lästräning. Svårighetsgraden på övningar ökas därför successivt

## **4 Vad styrdokumentet säger om läsning och skrivning i skolan**

Styrdokumentet sätter målen och de vida ramarna för hur skolan ska bedriva sin undervisning. Utifrån undersökningens resultat vill vi undersöka om pedagogerna följer sin läroplan. Alla tre skolformerna följer Lpo94, dock har Waldorfskolan även en egen läroplan som konkretiserar metoder och mål. Vi kommer först att redogöra kortfattat vad Lpo 94 uttrycker om läs- och skrivinläringen och sedan vad Waldorfskolan egen läroplan anger om läs- och skrivinläringen.

### **4.1 Lpo 94**

I Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklass och fritidshem, Lpo 94, står att undervisningen ska vara individanpassad efter varje elevs förutsättningar och behov. Varje elev skall få utveckla sina möjligheter att kommunicera genom att tala, läsa och skriva och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga. Ett av grundskolans mål är att ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola ”behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka sina idéer och tankar i tal och skrift” (skolverket, 2006, s10).

Enligt den övergripande texten som anger syfte och roll för ämnet svenska i Grundskolans kursplaner och betygskriterier (2002) ska barnen ges möjligheter att använda och utveckla sin förmåga att tala, lyssna, se, läsa och skriva. Vidare står det under strävansmål att barnen ska förbättra sin förmåga att läsa, förstå, tolka och kunna få en upplevelse när de läser olika texter. Dessa strävansmål gäller för grundskolan.

## **4.2 En väg till frihet - målbeskrivning för Waldorfförskolor och Waldorfskolans läroplan**

Förskolor i Waldorfförskolornas samråd och skolor i Waldorfskolefederationen ansluter sig till nuvarande nationella mål för svensk skola och förskola. Människan som kroppsligt, själsligt och andligt väsen är centrum för pedagogiken i Waldorfskolans läroplan. I den övergripande texten om svenska står det att vid bokstavsinläring börjar bokstäverna som bilder i olika berättelser. I de olika bilderna arbetar barnen fram texterna. Läsinläringen ska ske långsamt för att undvika spänningar och blockeringar. I språkundervisningen är sånger, lekar och ramsor utgångspunkterna.

I årskurs ett till tre arbetar barnen från bokstav och skrift till läsning. Då är teckning och eurytmi (rörelsekonst) viktiga delar av processen. I undervisningen skall eleven utveckla en språklig säkerhet i tal och skrift så att individen ska våga uttrycka sig i olika sammanhang. Vidare står det under strävansmål att eleven ska kunna läsa och förstå texter av olika slag och kunna anpassa läsesättet till textens syfte och karaktär. Genom lärarens berättelser ska det uppstå inre bilder hos barnen. Ur dessa bilder växer bokstäverna fram. Detta ska även ge glädje och näring för de barn som redan kan läsa vid skolstarten för det ger utrymme för ett eget skapande.

Waldorfpedagogiken vill utveckla hela människan – tanke, känsla och vilja. Några av de främsta målen är att skapa ett kreativt och fritt tänkande och att varje barn ska utveckla sin personlighet och individualitet i ett socialt sammanhang (Waldorfskolefederationen, 1998).

## 5 Problemprecisering

Waldorfpedagogiken vill utveckla människans tanke, känsla och vilja. Det är viktigt att innehållet i undervisningen anknyter till barnets utveckling och hjälper barnet framåt. (Svedberg & Zaar, 2003). Montessoripedagogiken menar att pedagogen har som huvuduppgift att observera och uppmärksamma barnens behov och visa hur barnet kan söka kunskap. Pedagogen ska inte i första hand förmedla kunskap utan väcka intresse, diskussion och nya frågeställningar (Montessoriförbundet, 1995). I grundskolans kursplan och betygskriterier (2002) står det att språket, i såväl tal som skrift, är av grundläggande betydelse för lärandet. Språkförmågan har stor betydelse för allt arbete i skolan och för barnens fortsatta liv och verksamhet. Den kommunala skolan har ingen enskild grundare och bestämd pedagogik vilket gör att läroplanen blir tolkningsbar.

Med litteraturgenomgången i bakhuvudet gör vi nu en precisering av vår problemformulering  
– Vilka likheter och skillnader finns det i bokstavsinläringen mellan kommunala skolor, Montessoriskolor och Waldorfskolor?

- När börjar bokstavsinläringen?
- Hur arbetar pedagogerna med bokstavsinläringen?
- Vilka faktorer påverkar valet av deras arbetssätt?

## 6 Metod

Den här delen inleder vi med en beskrivning av varför vi valde kvalitativ undersökning med intervjuer som undersökningsmetod. Därefter följer urval, tillvägagångssätt, genomförande samt forskningsetiska principer.

### 6.1 Val av metod

Vi har valt att göra en kvalitativ undersökning med intervjuer som undersökningsmetod. Genom denna metod fick vi en nära kontakt med respondenterna och en förståelse för deras tankar, erfarenheter och värderingar, vilket författaren Trost (1997) poängterar är viktigt. Valet av intervju gjorde att det blev personligt och följdfrågor kunde ställas i anslutning till intervjun. Intervjuerna genomfördes på en avtalad tid och var avtalade på förhand så respondenterna hann förbereda sig. Detta garanterar en ganska hög svarsfrekvens. För att underlätta bearbetningen av materialet och få en tillförlitlig källa användes ljudupptagning på band under intervjuerna (Denscombe, 2000). Enligt Denscombe är det viktigt att respondenterna känner sig så komfortabla med situationen som möjligt och därför valde vi att genomföra intervjuerna på deras respektive skola. Det fanns då också möjlighet för respondenten att visa eventuella material.

Intervjufrågorna och ett personligt brev skickades ut i förväg för att respondenterna skulle kunna förbereda sig (se bilaga 1 & 2).

### 6.2 Urval

Vi valde att intervjua åtta pedagoger. Kommunerna valdes ut på två platser i Skåne för att få större spridning. Dessa pedagoger valdes slumpmässigt ut. Två av pedagogerna arbetar på Montessoriskolor, två på Waldorfskolor och fyra på kommunala skolor. Pedagogerna är yrkesverksamma i två kommuner i Skåne, 4 pedagoger från södra och 4 pedagoger från sydöstra Skåne. Samtliga respondenter arbetar som grundskolelärare med elever i 6 – 9 års ålder, både i åldersblandade och i åldershomogena klasser. Pedagogerna har varit yrkesverksamma i olika antal år, dock har detta inte legat till grund när vi gjort vårt urval. För

att underlätta att hålla reda på pedagogerna har vi valt att namnge dem med en bokstav och en siffra.

- M1 - Montessoripedagog, kvinna, 40-årsåldern, södra Skåne, åldersblandad klass, ca 20 års pedagogisk erfarenhet (ca 7 års erfarenhet inom Montessoriskola)
- M2 - Montessoripedagog, kvinna, sydöstra Skåne, åldersblandad klass, ca 8 års pedagogisk erfarenhet (ca 2 års erfarenhet inom Montessoriskola)
- W1 - Waldorfpedagog, kvinna, 50-årsåldern, södra Skåne, åldershomogen klass, ca 25 års pedagogisk erfarenhet (ca 10 års erfarenhet inom Waldorf)
- W2 - Waldorfpedagog, kvinna, 40-årsåldern, sydöstra Skåne, åldershomogen klass, ca 15 års pedagogisk erfarenhet (ca 3 års erfarenhet inom Waldorf)
- K1 - Pedagog på kommunal skola, kvinna, 40-årsåldern, södra Skåne, åldershomogen klass, ca 10 års pedagogisk erfarenhet (endast erfarenhet från kommunal skola)
- K2 - Pedagog på kommunal skola, kvinna, 30-årsåldern, södra Skåne, åldershomogen klass, ca 7 års pedagogisk erfarenhet (endast erfarenhet från kommunal skola)
- K3 - Pedagog på kommunal skola, kvinna, 30-årsåldern, sydöstra Skåne, åldershomogen klass, ca 5 års pedagogisk erfarenhet (endast erfarenhet från kommunal skola)
- K4 - Pedagog på kommunal skola, kvinna, 30-årsåldern, sydöstra Skåne, åldersblandad klass, ca 8 års pedagogisk erfarenhet (endast erfarenhet från kommunal skola)

### **6.3 Tillvägagångssätt och genomförande**

Vi valde att genomföra intervjuerna efter vår litteraturgenomgång. På detta sätt var vi väl förberedda om vårt ämne och kunde genom det få ut så mycket som möjligt av intervjuerna. Respondenterna kontaktades först via telefon för att undersöka om intresse fanns för att ställa upp på en intervju. De intresserade kontaktades därefter via mail där tid och datum för intervjun bestämdes. Här informerades även respondenterna om uppsatsens syfte samt intervjufrågorna. Enligt Trost (1997) bör intervjuerna spelas in på respondentens arbetsplats då det är viktigt att respondenten känner sig trygg och säker i intervjusituationen. Vi valde att spela in intervjuerna på band för att koncentrera oss på frågorna och på respondentens svar, detta enligt Trost (1997) för att genomföra intervjun så bra som möjligt. Resultatet av intervjuerna transkriberas. Varje intervju tog ca 30 – 60 minuter.

## **6.4 Forskningsetiska principer**

Före undersökningen tog vi del av de etiska riktlinjer som finns angivna i de forskningsetiska principer som antogs av Humanistisk-samhällsvetenskapliga Vetenskapsrådet. I vår undersökning har vi följt de fyra forskningsetiska huvudkraven: informations- samtyckes- konfidentialitets- och nyttjandekravet. Genom att respondenterna kontaktades via telefon och sedan informerades genom mail angående undersökningens syfte uppfylldes informationskravet. Enligt Vetenskapsrådet (2002) skall forskaren informera de vederbörande om forskningsuppdragets aktuella syfte. När respondenterna själva fick bestämma om de ville medverka i undersökningen uppfylldes samtyckekravet. Konfidentialitets- och nyttjandekravet utfördes genom att respondenternas svar behandlades anonymt. All information om personer och deras svar i undersökningen skall i största möjliga mån handhas så att obehöriga inte kan komma åt informationen.

## **7 Resultat och analys**

Resultatet bygger på vår tolkning av respondenternas svar från intervjuerna. Vi kommer att jämföra pedagogernas metoder och syn på bokstavsinnlärningen samt analysera resultatet under samma rubrik.

### **7.1 När börjar bokstavsinnlärningen i skolan?**

#### **7.1.1 De kommunala pedagogerna**

K1 och K2 börjar med bokstavsinnlärningen i första klass. K4 svarade att barnen själva fick välja om de ville börja med bokstäverna i förskolan medan K3 menade att barnen endast gick igenom alfabetet en gång i förskolan och sedan började i första klass. K4 arbetar åldersblandat (förskola – åk2) medan K1, K2 och K3 arbetar åldershomogent (åk 1)

#### **7.1.2 Montessoripedagogerna**

M1 och M2 svarade att barnen börjar med bokstavsinnlärningen när barnen själva känner sig redo, vilket redan kan vara i 4-5års åldern. Båda pedagogerna arbetar åldersblandat (förskola – åk2)

#### **7.1.3 Waldorfpedagogerna**

Båda Waldorfskolorna börjar med bokstavsinnlärningen i årskurs ett. W1 svarar att de inte börjar innan och att de är noga med det. Hon förklarar vidare att Waldorfpedagogiken handlar mycket om barnets utveckling att man ska upp t.o.m. sju år härmar den vuxne för att utveckla goda vanor. Hon säger att barn inte gör som vi säger utan som vi gör. Barnen ska få utvecklas färdigt och det är egentligen ingen brådska att barnen lär sig läsa. Hon betonar att när barnen är så små tar det utav deras krafter om de ska lära sig läsa, krafter som de egentligen behöver för andra saker. Båda Waldorfpedagogerna arbetar åldershomogent (åk 1).

#### **7.1.4 Analys**

Vi kan tolka av intervjuerna att beroende på när bokstavsinnlärningen börjar har mycket att göra med klassammansättningen. Hos M1, M2 och K4 går barnen i åldersblandade klasser och pedagogerna menar att barnen börjar sin bokstavsinnlärning när de själva är redo. Av svaren att döma påverkar barnen varandra väldigt mycket i en åldersblandad klass eftersom de äldre barnen kan inspirera de yngre barnen. K3's elever hade gått igenom alfabetet en gång

innan de började i första klass. De andra pedagogerna svarar att bokstavsinläringen börjar i första klass.

## **7.2 Hur arbetar pedagogerna med bokstavsinläringen?**

### **7.2.1 De kommunala pedagogerna**

K1, K2 och K3 använder någon form av läsebok och arbetsbok i sin undervisning. Barnen arbetar alla samtidigt kapitelvis i böckerna. K4 arbetar med eget material och gör egen bokstavsbok med barnen.

K1 använder läromedlet men tar de högfrekventa bokstäverna först och poängterar att det är pedagogerna som väljer vilken bokstav som ska läras ut. K3 följer läromedlets ordning medan K2 använder boken som en del av sitt material. K4 säger att hon arbetar mycket individuellt och har tillgång till mycket praktiskt material. K4 har gjort en del eget material, bl.a. en ABC-bok i A3 format. K1 och K3 arbetar med alla bokstäverna i en bestämd ordning, K3 följer den ordningen som läromedlet tar upp dem. K2 och K4 arbetar med de mest högfrekventa bokstäverna och släpper barnen fria i sin utveckling när de börjar känna sig säkra.

Förutom läse- och arbetsböckerna arbetar K1 även med diktering där barnen får ringa in bokstäver och ordkort för att bygga meningar. Hon har ett schema som barnen ska följa vid varje ny bokstav. Även K2 har ett schema som barnen ska följa när de ska börja på en ny bokstav. Förutom läse- och arbetsböckerna arbetar K3 även med olika övningar som barnen kan göra till varje bokstav och säger att det annars blir rätt enformigt. K4 använder tecken som stöd i sin undervisning och menar att "kan eleven göra det med handen så kommer de ihåg hur ljudet är". K4 arbetar även med ett eget producerat material. De arbetar även med att måla bokstäver, spåra bokstäver i sand, forma bokstäver i lera och alfabetspussel. K4 betonar vikten att ta tillvara på leken i undervisningen.

K1, K2 och K3 säger att de arbetar ca 1- 1½ vecka med varje bokstav. K4 har ingen specifik tid för hur länge hon arbetar med varje bokstav. K2 säger att de var färdiga med alla bokstäverna i ettan.

Pedagogerna inom den kommunala skolan arbetar med bokstavens namn och ljud samtidigt.



K2 och K4 uppger att de använder sig av LTG (Läsning på talets grund) i sin undervisning. K2 använder sig även av Kiwi-metoden

K1 arbetar vidare med bokstavsinläringen genom att leka med språket. K2 menar att hon fortsätter med samma material.

Alla pedagoger inom den kommunala skolan förutom K1 anser att undervisningen är individanpassad. K1 menar att undervisningen inte är individanpassad helt och hållet "... eftersom det finns ett stopp". K1 och K3 berättar att de har individanpassade böcker.

För de elever som kan alla bokstäverna anser K1 och K3 att de ändå kan vara med på genomgången. K3 säger att de får annat material men att "det är bra med repetition". K3 försöker även att hitta något annat material till dessa elever och uppmuntrar dem till att skriva mer berättelser. K2 och K4 anser inte att barnen behöver vara med på genomgången av bokstäverna utan de tillåts att arbeta med mer avancerade texter, K2 menar att de barnen "annars bara tappat intresset".

Om barnen har svårt att lära sig bokstäverna låter K3 de elever som har svårigheter gå in till sexårsverksamheten eftersom de har ett gott samarbete. K3 och K4 använder mycket datorn som stöd för dem som har svårt att lära sig bokstäverna. K1 och K2 uppger att de använder sig av en speciallärare om eleven har svårt att ta till sig bokstäverna. K2 säger att 12 av hennes 22 elever går hos speciallärare.

### **7.2.2 Montessoripedagogerna**

M2 följer Montessorimaterialet noggrant medan M1 även tar in annat pedagogiskt material. Dock uppger M2 att hon även arbetar en del enligt Bornholmsmodellen. Båda Montessoripedagogerna menar att det är gemensamt för Montessoriskolorna att allt material ligger framme och är lättillgängligt. M1 säger att de jobbar enligt ett speciellt schema som ser likadant ut för alla bokstäverna. För varje bokstav finns det en låda med olika uppgifter. M1 säger att de jobbar mycket med det sensoriska, att de ska känna bokstäverna. Sensoriska övningar kan vara att spåra bokstaven i mannagryn, fläta den eller känna den på sandpapper. M2 nämner förutom sandpapperbokstäverna, att barnen lär sig genom att skriva i sand, skriva på griffeltavla, skriva på papper och att titta i spegeln för att se hur munnen formas när barnet

uttalar bokstavens namn och ljud. Det är alltid samma ordning för varje bokstav. Efter att ha gått igenom dessa moment kan de få skriva i sina två bokstavsböcker.

M1 och M2 låter barnen själva välja bokstav efter eget intresse och låter barnen arbeta med alla bokstäverna men olika mycket beroende på hur säkra de är på dem. M1 menar att barn ofta väljer bokstäver de redan kan och olika elever jobbar olika mycket på varje bokstav, det kommer man överens med eleven om. De båda pedagogerna har ingen specifik tid för hur länge man arbetar med varje bokstav. M2 förklarar att varje bokstav presenteras individuellt för varje barn.

När det gäller vidare arbete med bokstavsinläringen arbetar båda pedagogerna med det speciellt framtagna Montessorimaterialet, det rosa, blåa och gröna materialet. M1 arbetar även med speciella bokstavspussel, bokstavsspel och bokstavsprogram i datorn.

M1 arbetar med bokstavens namn och ljud samtidigt och menar att hon arbetar enligt LTG-metoden med förskolebarnen. M2 arbetar med ljudet först och nämner att hon dagligen jobbar med språklekar enligt Bornholmsmodellen, med rim och ramsor och med sånger och prat.

Både M1 och M2 anser att undervisningen är individanpassad. M2 förklarar att barnen får fortsätta där de befinner sig i materialet. M2 förklarar att de har flytande gränser och att de inte behöver vänta in varandra

M1 och M2 säger att de som redan kan alla bokstäverna inte behöver göra alla momenten i materialet utan kan direkt skriva på finpapper direkt, M2 uppger hur viktigt det dock är att pedagogen kollar upp så att eleven vet hur bokstaven låter och att de kan forma den. M1 förklarar att om eleven tycker att det är svårt att skriva bokstaven så finns det papper med större bokstäver eller arbeta med bokstäverna i playdo-lera.

### **7.2.3 Waldorfskolorna**

W1 och W2 har inga läse- eller arbetsböcker men arbetar mycket med färg, stora papper, griffeltavlan och sin egen kropp genom eurytmi som är en rörelsekonst.

W2 uppger att de har en speciell teknik inom Waldorfskolorna när det gäller bokstavsinläringen som de kallar "bild till bokstav". W2 uppger att de har en saga som passar till bokstaven som ska läras in och att alla konsonanterna presenteras på det sättet

Inom Waldorfpedagogiken delar man upp konsonanter och vokaler. Både W1 och W2 säger sig börja med konsonanterna. W2 förklarar att hon ändå blandar in några vokaler i konsonantundervisningen, så att barnen kan få bilda ord. Hon förklarar att man inte kan ta alla konsonanterna först utan det måste blandas lite. W2 förklarar att vokalerna har mer känsla och att alla bokstäverna, fast framför allt vokalerna, har en rörelse. W1 anser inte att det är så viktigt vilken ordning man tar dem i, men att det finns förslag. W2 menar att hon först väljer de bokstäver som man lätt kan bilda ord med. W1 och W2 säger att de enbart arbetar med stora bokstäver först, inte förrän i årskurs två arbetar man med de små bokstäverna. W1 arbetar väldigt grundligt med de första bokstäverna och går igenom de sista lite snabbare. W1 arbetar ca 3 dagar med varje bokstav.

Båda pedagogerna på Waldorfskolorna arbetar med bokstavens namn och ljud samtidigt. W2 säger "man kan säga att ljud och bokstav går hand i hand hela tiden" och att "de ska känna var ljudet känns i munnen".

W1 anser att man arbetar närmast LTG inom Waldorfpedagogiken. W2 förklarar att de inte arbetar så mycket med just ljudning från början utan mer med ordbilder.

Vidare jobbar W2 med rim, ramsor, hitta ljudet i meningar och med att hitta ord som börjar med en speciell bokstav. W1 fortsätter sin bokstavsundervisning med verser.

Både W1 och W2 anser att undervisningen är individanpassad. W1 anser att de elever som redan behärskar bokstäverna ändå kan vara med på genomgången. Både W1 och W2 säger att de elever som redan kan alla bokstäverna tycker att det är jättespännande med sagorna och bilderna, W1 säger "jag har aldrig upplevt någon som inte gjort det, för att de aldrig har fått bokstäverna på det här viset". W2 uppmanar de elever som redan kan bokstäverna att skriva mer och att skapa mer eget material.

W1 och W2 menar båda att de tar det ganska lugnt i ettan och tvåan för att alla ska hinna ikapp. För dem som inte hinner i kapp väntar man med att sätta in extra hjälp till åk 3.

#### 7.2.4 Analys

K4 arbetar likt Montessoripedagogiken med mycket praktiskt material och skiljer sig därmed något från de andra kommunala skolorna som mest jobbar tillsammans med färdigtryckta läromedel. K1 och K2 jobbar mest läromedelstyrt av de kommunala pedagogerna. K1, K2 och Montessoripedagogerna använder sig av speciellt schema vid bokstavsinnlärningen så att barnen ska kunna arbeta så självständigt som möjligt, speciellt när de kommer en bit på vägen. Skillnaden är dock att eftersom K1 och K2 arbetar med färdigtryckt läromedel där alla arbetar med samma sak samtidigt så tolkar vi att även alla måste vara färdiga samtidigt. Enligt vår tolkning av intervju svaren verkar K1, K2 och K3 arbeta ganska tidsbegränsat med bokstäverna medan resten av pedagogerna ger barnen mer tid. Resultatet av ett läromedelstyrt arbete verkar även bli precis som K1 säger, att undervisningen inte blir så individanpassad, eftersom det finns ett stopp. W1 nämner att de lägger ca 3 dagar på varje bokstav men svarar i en annan fråga att barnen kan få arbeta med bokstäverna upp till trean.

K2, K4, M1 och W1 säger sig arbeta likt LTG-metoden medan endast K2 arbetar enligt Kiwi-metoden. M2 nämner att hon arbetar en del enligt Bornholmsmodellen. Vi tolkar det som att LTG-metoden är mer bekant och använd än de andra metoderna.

K1, K3, W1 och W2 anser att barnen bör vara med på genomgångarna fastän de redan kan alfabetet. K2 anser att det kan få barnen att tappa intresset om de måste vara med. W1 och W2 säger om de elever som redan kan alla bokstäverna tycker att det är jättespännande med sagorna som Waldorfskolorna inleder sin bokstavsinnlärning med. Enligt Waldorf kan alltså repetition vara nyttigt även för de elever som redan kan bokstäverna. Det är troligt att om elever får arbeta efter sin förmåga, blir utmanade och att det är ett nytt och spännande arbetssätt så kan redan läskunniga elever utvecklas av repetition.

Inom Montessoriskolorna finns det färdigt material som är speciellt framtaget för bokstavsinnlärningen. Detta följer båda pedagogerna men olika noggrant. M1 verkar ta in alla möjliga kreativa verktyg medan M2 håller hårt i Montessorimaterialet och påpekar hur hon individuellt arbetar med barnen. Vi tror att det kan ha med deras erfarenhet att göra. M1 har även jobbat inom kommunal skola och har längre arbetslivserfarenhet än M2.

Alla pedagogerna förutom M2 arbetar med bokstavens namn och ljud samtidigt, M2 arbetar med ljudet först. Även här ser vi en skillnad mellan de två Montessoripedagogerna. Trots

samma skolform så är M2 strikt med att följa sitt arbetssätt, ljudet först jämfört med M1 som arbetar med bokstavens namn och ljud samtidigt. Vi tror även att detta kan ha att göra med att M1 har längre erfarenhet än M2.

Både M1 och M2 har böcker eller lösblad som barnen ska skriva fint på. Dessa får barnen först då de kan uttala bokstaven korrekt och när de kan skriva den fint. Båda pedagogerna följer samma typ av arbetssätt och detta är speciellt för Montessoripedagogiken.

Till skillnad från Montessoriskolorna arbetar Waldorfskolorna med ganska lite färdiggjort material. Lärare och elever skapar materialet själv som ligger till grund för undervisningen och därmed är skapandet en viktig del i undervisningen. Materialet är mest naturmaterial och barnen skapar det mesta av sitt material själva. Även pedagogerna skapar det material som behövs till undervisningen. Vår tolkning är att det krävs mer fantasi och kreativitet av Waldorfpedagogerna än de andra.

Waldorfpedagogerna skiljer sig en aning i sin bokstavsinläring. De väljer båda att arbeta med konsonanterna först, men endast W2 nämner att hon även blandar in lite vokaler för att kunna bilda enkla ord. Vi tror att det är möjligt att W1 även gör detta fast att det inte kom fram i intervjun. W2 väljer att arbeta med de högfrekventa bokstäverna medan W1 inte anser att det spelar någon roll i vilken ordning bokstäverna kommer. W2 verkar ha lite mer alternativa uppgifter att jobba vidare med än W1 som enbart nämner verser.

## **7.3 Vilka faktorer påverkar valet av deras arbetssätt?**

### **7.3.1 De kommunala pedagogerna**

K1 anser att läromedlet och kollegorna är det som påverkar hennes undervisning. K2 och K4 anser att det främst är erfarenhet och att den enskilde eleven är viktigast. K2, K3 och K4 nämner även att det inte finns en teori som man kan gå efter eftersom alla barn är olika, det gäller att kombinera. K2 säger att hon av erfarenhet lärt sig att försöka arbeta individuellt med barnen. K3 säger "naturligtvis direktiv" men nämner även att hennes kollegor påverkar och att styrdokumentet styr.

### **7.3.2 Montessoripedagogerna**

M1 påverkas mycket av sin långa erfarenhet och av allt material som Montessoriskolan har att erbjuda. M2 påverkas av direktiv och Montessoripedagogiken

### **7.3.3 Waldorfpedagogerna**

W1 påverkas av Waldorfs grundtankar. W2 menar att hon påverkas mycket av kollegor och teorier, eller som hon själv säger ”en uttänkt tanke”.

### **7.3.4 Analys**

Endast pedagogen K3 av de kommunala skolorna anser att hon påverkas av direktiv och styrdokument medan båda Montessoripedagogerna och båda Waldorfpedagogerna anser att de påverkas av direktiv och den speciella pedagogiken. K2, K3 och K4 menar att kombinationen av teori påverkar. Erfarenhet är något som verkar påverka alla pedagogerna. Vi ser skillnad mellan pedagogerna när det gäller vilka faktorer som påverkar valet av deras arbetssätt. De kommunala pedagogerna verkar inte så styrda av någon speciell pedagogik utan kan prova olika teorier och tillvägagångssätt medan Montessori- och Waldorfpedagogerna är mer styrda av den speciella pedagogiken som gäller för respektive skola.

## 8 Diskussion

Enligt vår undersökning är det endast de pedagoger som arbetar åldersintegrerat som har börjat med bokstavsinnlärningen innan första klass. Detta är de två Montessoripedagogerna och en av de kommunala, vilket är en likhet mellan de olika skolorna. Johansson (2006) förklarar att man inom Montessoripedagogiken vill att barnen ska vara åldersintegrerade i skolan eftersom Montessori anser att de homogena åldersgrupperna bryter livets normalt sociala band. Hon skriver vidare att man inom Montessoripedagogiken anser att den känsliga perioden som barnet är mest mottagligt för att lära sig att skriva är när barnet är mellan tre och ett halvt och fyra och ett halvt år gammalt. Barnet är mest mottagligt att lära sig att läsa när barnet är mellan fyra och ett halvt och fem och ett halvt år gammalt vilket är den åldern barnet går på förskola. Anledningen att man inom Montessoripedagogiken inte vill vänta med läs- och skrivinnlärningen till första klass är att det skulle hindra barnets bästa möjliga utveckling. Barn som börjar i en åldersblandad klass på en Montessoriskola, och som även har gått på en Montessoriförskola har, om intresse har funnits, kanske redan arbetat en del med bokstäverna. Vi antar att när de sedan börjar i åldersblandad klass, t.ex. i en f-2: a, redan känner sig hemma med alfabetet. I en kommunal skola har barnen ofta gått på olika förskolor innan de börjar i första klass. Spridningen bland barnen som redan introducerats med alfabetet och dem som inte har blivit introducerade med alfabetet är möjligtvis därför större. I en åldersintegrerad klass får barnen chans att ha samma pedagog från förskolan till andre eller tredje klass. I en Montessoriklass får de dessutom möjligheten att börja med bokstavsinnlärningen när de själva känner sig redo och är mogna att lära sig bokstäverna. Carlgren (1974) förklarar anledningen till att Waldorfskolorna inte börjar tidigare med bokstavsinnlärning än i första klass. Waldorfpedagogiken vill inte att barn ska lära sig bokstäverna förrän barnet uppnått full skolmognad, vilket de har i första klass enligt Rudolf Steiner.

Vi tror att det finns en stressfaktor när det gäller läs- och skrivinnlärningen i skolan och vår undersökning bekräftar detta. Eftersom två av de kommunala pedagogerna arbetar läromedelstyrt måste alla barn vara färdiga samtidigt. Tre av de kommunala pedagogerna verkar arbeta ganska tidsbegränsat med bokstäverna medan resten av pedagogerna ger barnen mer tid. Waldorfskolorna är de som lägger mest tid på bokstavsinnlärningen och berättar att barnen kan få arbeta med bokstäverna upp till trean. Detta stämmer precis överens med det som Carlgren (1974) skriver om hur man inom Waldorfpedagogiken är noga med att det ska ta tid att lära sig bokstäverna. Även Waldorfs läroplan poängterar att det ska gå långsamt när

barnet lär sig bokstäverna. Vi anser att det ska få ta den tid det tar med bokstavsinnlärningen. Vi förstår dock att om man arbetar väldigt läromedelstyrt finns det inte så stor möjlighet att arbeta individanpassat eftersom böckerna följer ett visst mönster som ska passa alla. I Lpo 94 står det att undervisningen ska vara individanpassad efter varje elevs förutsättningar och behov, vilket det då är svårt att efterfölja. Vi blev därför inte speciellt överraskade att den ena kommunala skolan inte ansåg sin undervisning vara speciellt individanpassad eftersom det fanns ett stopp i böckerna. Vi anser att Montessoriskolan är den skolan som arbetar mest individanpassad men att den kanske inte passar alla elever eftersom den kräver stor självständighet hos barnen. Enligt Montessori ska barnen få hjälp att kunna lära sig, men själva inlärningen ska vara och enklara på egen hand. Barn ska självständigt arbeta med sina uppgifter eftersom all onödig hjälp ses som ett hinder i barnets utveckling (Johansson, 2006). Vidare tror vi att de flesta elever kan lära sig att bli mer självständiga om de får chansen att arbeta självständigt tidigt.

Vi tolkar att pedagogerna har olika roller och krav på sig i de olika skolformerna. I en Waldorfskola finns det en given mall för hur allt ska gå till, men det krävs mycket fantasi av pedagogen när det gäller att komma på sagor, verser och rita bilder som sen ska bli bokstäver. Även inom Montessoriskolan finns det en tydlig pedagogik och pedagogen verkar fungera som en handledare till barnen. Det som är intressant är att M1 inte nämner Montessoripedagogiken utan endast materialet. Speciellt intressant är det eftersom Maria Montessori menar att materialet inte får gå före. M1 säger sig använda delar av LTG-metoden tillsammans med Montessorimaterialet vilket också förvånar eftersom Montessori menar att när barnet ska lära sig skriva, bör det ske med ljudmetoden. Vi tror att det beror på att pedagogen tidigare varit grundskolelärare och fortfarande tror på LTG som metod. Inom den kommunala skolan är det mer fritt hur pedagogen fungerar och det beror nog mycket på pedagogens personlighet och erfarenhet. Att följa ett givet material ger kanske en trygghet medan att släppa barnen mer fria i sin inlärning kräver mer säkerhet. Det är även olika vilket passar barn, vissa barn kräver struktur medan andra klarar av fria tyglar. Vi anser att det är viktigt att ha en kombination av de båda för att kunna nå så många barn som möjligt.

Johansson (2006) framhåller att skrivning förekommer tidigare än läsning inom Montessoripedagogiken vilket även Carlgren (1974) hävdar om Waldorfpedagogiken. Detta har även vi en erfarenhet av och anser därför att pedagogerna bör uppmuntra barnen till att skriva, oavsett färdighet. Barn leker ofta att de skriver och detta verkar speciellt



Waldorfskolorna uppmuntra i deras bild till bokstav – metod. Dock menar Carlgren att man inom Waldorfpedagogiken inte anser att man bör börja med bokstavsinnlärningen före första klass eftersom barnen då är skolmogna, vilket även framkom i intervjuerna. Eftersom barn mognar och utvecklas i olika takt anser vi att det är motsägelsefullt att dra en gräns för bokstavsinnlärning i första klass. Några barn är mottagliga för bokstavsinnlärning sedan tidigare ålder och andra kanske ännu inte är mogna för det. Det är då svårt som pedagog att anpassa undervisningen efter barnens mognad. Montessoriförbundet (1995) slår fast att man inom Montessoripedagogiken ska ta till vara på barnens egna intressen och initiativ och att innlärningen underlättas om pedagogen anpassar undervisningen efter barnens utvecklingsstadier. Den information som vi fick utifrån intervjuerna är att just Montessoripedagogerna utgår mycket från barnens intresse. Likaså uppger en kommunal pedagog att hon, i sin undervisning, utgår från barnen och deras intresse. Detta är ett av målen i Lpo 94 som pedagogerna har att efterfölja.

Enligt resultatet och analysen fick vi fram att Waldorfskolan skiljer sig mest i sitt sätt att arbeta med bokstäverna jämfört med de andra skolorna. Som vi tidigare nämnt arbetar de från bild till bokstav. Det gör inte någon av de andra pedagogerna. Carlgren (1978) skriver att Waldorfpedagogen börjar med att läsa en kort saga där han/hon starkt betonar den bokstav som ska läras in. Sagorna blir sedan till bilder och bilderna blir sedan till bokstäver. Det är viktigt att innehållet i undervisningen anknyter till barnets utveckling och hjälper barnet framåt. Under de första åren i skolan får barnet utveckla färdigheter som har med fantasin, kroppsrörelsen och sinnesupplevelsorna att göra. Barnen ska lära sig att uppleva hur bokstäverna blir till och läsningen underlättas om barnen får lära känna bokstäverna som bilder. Båda Waldorfpedagogerna anger att man delar upp konsonanter och vokaler samt att de börjar med konsonanterna först. W2 säger i intervjun att vokalerna har en känsla och en tillhörande rörelse. Enligt Waldorfskolefederationen (1998) vill Waldorfpedagogiken utveckla hela människan – tanke, känsla och vilja. Detta stämmer bra överens med respondenternas svar. Båda pedagogerna anger att de endast arbetar med stora bokstäver först, inte förrän i årskurs två börjar barnen med små bokstäver. Här ser vi en stor skillnad jämfört med de andra skolorna. Ingen av de andra arbetar på det här sättet. Vi tycker att deras arbetssätt är intressant och det hade varit spännande och jämföra hur de olika sätten påverkar barnens färdighet.

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo94 utgör grunden för de tre skolornas mål och syfte i skolan. Det är endast Waldorfskolan som har en

egen läroplan som utifrån Lpo94 konkretiserar Waldorfskolans metoder och mål. Vi saknar specifika mål för just bokstavsinläring i Lpo94, och i och med det saknas det även i Waldorfs egen läroplan. Vi anser att Waldorfsskolans egen läroplan är tydligare i sitt sätt att skriva sina mål och syfte än vad LpO94 är. I den övergripande texten om svenska i Waldorfskolans läroplan står det att vid bokstavsinläring börjar bokstäverna som bilder i olika berättelser. I de olika bilderna arbetar barnen fram texterna. Läsinläringen ska ske långsamt för att undvika spänningar och blockeringar. De nämner också att i årskurs ett till tre arbetar barnen från bokstav och skrift till läsning (Waldorfskolefederationen, 1998), medan Lpo94 skriver att ett av grundskolans mål är att ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola ”behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka sina idéer och tankar i tal och skrift” (skolverket, 2006, s10).

K2, K4, M1 och W1 säger sig arbeta enligt eller likt LTG-metoden medan endast K2 arbetar enligt Kiwi-metoden. De här metoderna bygger på den analytiska inlärningsprincipen. M2 nämner att hon arbetar en del enligt Bornholmsmodellen som bygger på den syntetiska inlärningsprincipen. Vi tror att LTG- metoden är mer bekant och använd än de andra metoderna.

Enligt litteraturstudien får vi en känsla av att Montessoripedagogiken och Waldorfpedagogiken är ett paket som man antingen använder fullt ut eller inte alls. Den kommunala skolan har ingen enskild grundare och bestämd pedagogik vilket gör att läroplanen blir tolkningsbar. Det är alltså relativt enkelt för den enskilda läraren inom den kommunala skolan att använda de forskningsmetoder som passar till deras förhållningssätt och använda dessa i sin undervisning.

## 9 Slutsats

Utifrån våra frågeställningar vi kommit fram till våra slutsatser:

- Vilka likheter och skillnader finns det i bokstavsinnlärningen mellan kommunala skolor, Montessoriskolor och Waldorfskolor?
- När börjar bokstavsinnlärningen?
- Hur arbetar pedagogerna med bokstavsinnlärningen?
- Vilka faktorer påverkar valet av deras arbetssätt?

Vi ser en likhet mellan de skolor som arbetar åldersintegrerat när bokstavsinnlärningen börjar. Dessa pedagoger börjar med bokstavsinnlärningen före första klass. Dessa pedagoger är Montessoripedagogerna och en kommunal pedagog. En skillnad syns hos Waldorfpedagogerna som börjar med bokstavsinnlärningen i årskurs ett eftersom Waldorfpedagogiken anser att bokstavsinnlärningen ska starta tidigast i årskurs ett. Pedagogerna K1, K2 och K3 arbetar åldershomogent och säger sig börjar med bokstäverna i årskurs ett.

Pedagogernas arbetssätt med bokstavsinnlärningen skiljer sig genom att Montessoriskolan följer ett speciellt framtagit material. Eleverna får själva välja bokstav efter eget intresse och de arbetar enskilt med sina bokstäver. M1 säger sig även arbeta likt LTG-metoden och M2 uppger att hon noggrant följer Montessorimaterialet. Hon säger sig även att hon arbetar en del enligt Bornholmsmetoden. En annan skillnad är att Waldorfskolan inte använder arbets- och läseböcker utan eleverna tillverkar egna. De arbetar mycket med färg, stora papper, griffeltavla och sin egen kropp genom eurytmi som är en rörelsekonst. Waldorfskolan har en speciell teknik som de kallar från ”bild till bokstav”. Alla konsonanterna lärs in utifrån en saga som ska passa till en bild. Utifrån bilden ska de skapa en bokstav. De kommunala pedagogerna använder sig mycket av färdigtryckt material utom K4 som säger sig använda praktiskt och eget tillverkat material. Vi tolkar att K1, K2 och K3 arbetar tidsbegränsat med bokstäverna medan resten av pedagogerna ger barnen mer tid.

När det gäller vilka faktorer som påverkat valet av arbetssätt har Montessori- och Waldorfpedagogerna sin speciella pedagogik och därför blir styrda av dessa. De påverkas även av direktiv. Dock verkar inte en av Montessoripedagogerna följa detta helt eftersom hon ändå väljer LTG-metoden som inte stämmer överens med Montessoripedagogiken. Pedagogerna på den kommunala skolan är inte styrda av någon speciell pedagogik utan kan

hitta ett eget arbetssätt och prova sig fram med olika teorier och tillvägagångssätt och de har större valmöjligheter. Det är endast pedagog K3 av de kommunala pedagogerna som säger att hon påverkas av direktiv och styrdokument i sitt val av arbetssätt. Tre av fyra kommunala pedagoger menar att en kombination av teorier påverkar deras val. Vi anser att det är lättare för Waldorfpedagogerna att följa sitt styrdokument eftersom det är så konkret skrivet medan Montessoripedagogerna får göra en tolkning av Lpo94 utifrån Montessoripedagogiken. De kommunala pedagogerna får göra en egen tolkning av Lpo94 utifrån eget intresse och erfarenheter.

## **10 Sammanfattning**

Syftet med uppsatsen är att urskilja vilka likheter och skillnader det finns i bokstavsinnlärningen mellan kommunala skolor, Montessoriskolor och Waldorfskolor. Vi undersöker när bokstavsinnlärningen startar, hur bokstavsundervisningen ser ut och varför pedagogerna arbetar med just de metoderna.

De stora lärandeteorierna vi tar upp är Montessoripedagogiken, Waldorfpedagogiken, behaviorism, kognitivism och sociokulturellt perspektiv. Vi tar därefter upp de två läs- och skrivinlärningsmetoderna som påverkat utformningen av de läsmetoder vi har idag. Den syntetiska ljudmetoden som har sin grund från den behavioristiska teorin och den analytiska metoden som baseras på den kognitiva teorin. Därefter går vi närmare in på hur Waldorfpedagogiken och Montessoripedagogiken ser på bokstavsinnlärningen. Slutligen tar vi upp vad styrdokumentet säger.

Analysen av de intervjuer vi gjorde kan vi sammanfatta på följande vis: Montessoriskolorna och Waldorfskolorna lade mest tid på bokstavsinnlärningen, fastän Waldorfskolorna inte började med bokstavsinnlärningen förr än i första klass. Den kommunala skolan arbetar mest med färdigtryckt läromedel i form av läseböcker och övningsböcker. Montessori har mycket urval av speciellt framtaget Montessorimaterial som är uppdelat efter svårighetsgrader. Waldorf arbetar med sagor och naturmaterial. Pedagogerna inom Montessori och Waldorfskolorna har med en tydlig pedagogik att följa jämfört med den kommunala skolan, där pedagogen får välja efter eget intresse.

I diskussionen kom vi fram till att Montessoripedagogiken är mest individanpassad men kanske inte passar alla elever eftersom det förväntas att barnen tar eget ansvar. Dock tror vi att detta är något de flesta elever kan lära sig. Vi tror att pedagogerna har olika roller och krav på sig i de olika skolformerna. I en Waldorfskola finns det en given mall för hur allt ska gå till, men det krävs mycket fantasi av pedagogen. Även inom Montessoriskolan finns det en tydlig pedagogik där pedagogen verkar fungera som en handledare till barnen. Inom den kommunala skolan är det mer fritt hur pedagogen fungerar och det beror nog mycket på pedagogens personlighet och erfarenhet.

Utifrån vår undersökning har intresset för att vidareforska huruvida barnen lär sig bokstäverna i de olika skolorna Montessori, Waldorf och de kommunala. De tre olika pedagogikerna arbetar med bokstavsinnlärning på olika sätt och det hade varit intressant att vidareforska huruvida de olika metoderna påverkar barnens fortsatta läsning och skrivning.

## Litteraturförteckning

Björk, K. & Liberg, C. (1999): *Vägar in i skriftspråket*. Stockholm: Natur och Kultur.

Carlgren, F. (1974). *Fostran för frihet – en bok om Waldorfpedagogik*. Järna: Bonniers

Carlgren, F. (1978). *Waldorfpedagogen – en framtidsmodell?* Falun: Dala-offset AB.

Denscombe, M (2000). *Forskningshandboken-småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Ejeman G. & Molloy, G. (1997). *Metodboken svenska i grundskolan*. Stockholm: Liber AB

Heinstock, E.1999. *Montessori från grunden*. Finland: WSOY.

Lagercrantz, O. (1994). *Om konsten att läsa och skriva*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Larsson, L. Naucér, K. & Rudberg, L-A. (1992). *Läsning och läsinlärning*. Lund: Studentlitteratur.

Leimar, U. (1974). *Läsning på talets grund*. Lund: Gleerup Bokförlag.

Lindholm, D (1981). *Glimtar från livet i Waldorfskolan*. Täby: Larsson Förlag.

Längsjö, E & Nilson, I. (2005). *Att möta och erövra skriftspråket. Om läs- och skrivlärande förr och nu*. Lund: Studentlitteratur.

Pramling, I. (1996). ”I dag har jag inte lärt mig någonting... för fröken har pratat hela tiden.” *Pedagogiska magasinet*, 1996, nr1, Stockholm: Lärarförbundet.

Skolverket. (2002) *Kursplaner och betygskriterier*. Västerås: Fritzes.

Skolverket. (2006) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo94*. Västerås: Fritzes.

Stensmo (1994). *Pedagogisk filosofi, en introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

Svedberg L. och Zaar M. 2003. *Boken om pedagogerna*. Stockholm: Liber AB.

Säljö R, (2000) *Lärande i praktiken, ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma

Trost, J (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Waldorfskolefederationen och Riksföreningen Waldorfförskolornas samråd. (1998) *En väg till frihet- målbeskrivning för Waldorfförskolor och Waldorfskolan läroplan* Stockholm: Levande kunskap

Åkerblom, H. (1993). *Läsinlärning från teori till praktik*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

### **Elektroniska källor**

Camper, J. (2006). *Läs och skrivinlärningsmetoder – Vilka används i praktiken? Hur används de och varför?* [www]. Hämtat från:  
<[http://eprints.bibl.hkr.se/archive/00001045/01/Exarb\\_Camper\\_Jill.pdf](http://eprints.bibl.hkr.se/archive/00001045/01/Exarb_Camper_Jill.pdf)>. Hämtat: 2006-12-01, 13:30

Jannesson, N (2005) *Läs- och skrivsvårigheter i Montessoriverksamhet*. [www].  
< <http://dspace.mah.se:8080/dspace/bitstream/2043/1927/1/lasoskivnj.pdf> >  
Hämtat: 2007-01-28, 14:00

Johansson, E. (2006). *Läs- och skrivinlärning i Montessoripedagogiken och den kommunala förskolan – en studie om huruvida den kommunala skolan närmat sig Montessoris tankar om barnets utveckling och lärande*. [www] <<http://www.diva-portal.org/vxu/abstract.xsql?dbid=594>> Hämtat: 2006-11-02, 17:00

Johansson, M (2003) ”*Inte bara huvudet går i skolan*” *En studie av Waldorfpedagogikens undervisning och ursprung, med inriktning mot matematik i de tidigare skolåren* [www]  
[http://www.diva-portal.org/diva/getDocument?urn\\_nbn\\_se\\_liu\\_diva-1568-1\\_fulltext.pdf](http://www.diva-portal.org/diva/getDocument?urn_nbn_se_liu_diva-1568-1_fulltext.pdf)  
Hämtat: 2007-01-28, 15:00

Montessoriförbundet. (1995) *Det här är Montessori*. [www].  
<<http://www.Montessoriforbundet.a.se>.>Hämtat: 2006-11-01, 15:15



## Bilaga 1

Hej

Vi är två lärandestuderande vid Högskolan i Kristianstad som går sista terminen på lärarutbildningen. Vår inriktning är barnets lärande – lärarens roll, sv/sa, 6-12 år. I vårt examensarbete ska vi undersöka vilka likheter och skillnader det finns i bokstavsinläringen mellan kommunala, Montessori och Waldorfskolor?

Materialet kommer att behandlas konfidentiellt och varken namn eller skola kommer att nämnas i uppsatsen. När vi gör intervjun kommer vi att använda oss utav bandspelare för att underlätta bearbetningen av materialet. Uppsatsen kommer att redovisas på Högskolan i Kristianstad och sedan arkiveras där.

Vänliga hälsningar

Ir Valgeirsdottir

Tel: xxxx-xxxxxx

Camilla Larsson

Tel: xxxx-xxxxxx

## **Bilaga 2**

### **Intervjufrågor**

#### **När?**

- **När börjar ni med bokstavsinläringen?**

#### **Hur?**

- **Hur börjar ni med bokstavsinläringen?**
- **Vilken bokstav börjar ni med? Varför?**
- **Arbetar ni med alla bokstäverna?**
- **Arbetar ni med bokstävernas namn och ljud samtidigt?**
- **Hur arbetar ni vidare med bokstavsinläringen? Beskriv hur en lektion kan se ut?**
- **Använder ni er av något speciellt material?**
- **Är bokstavsinläringen individanpassad, hur isf?**
- **Hur gör ni med elever som redan kan alla bokstäver?**
- **Hur gör ni med elever som har svårt för bokstäverna?**

#### **Varför?**

- **Har du alltid jobbat på det här viset? Om inte i så fall hur?**
- **Vad påverkar ditt sätt att undervisa idag?**
  - **Direktiv?**
  - **Teorier?**
  - **Kollegor?**
  - **Erfarenhet**